

Damásdi Dénes

**KÉNYSZERŰ
KONTEXTUALIZÁCIÓ.
A 2020-AS
KORONAVÍRUS-
JÁRVÁNY
TEOLÓGIAI
TANULSÁGAI**

1. Megérkeztünk egy új világba

Tanulmányom egy egyszerű hasonlatból indul ki: a 2020-as koronavírus-járvány olyan mértékű változást hozott az életünkbe, mintha egy új világba érkeztünk volna meg. Mint ahogy a 19. századi misszionáriusok a többhetes utazás után egy másik kontinensre érkeztek, úgy a mai egyház is egészen más kontextusban találja magát, mint amelyben pár hete vagy hónapja volt. Az „új világ” pedig előtérbe helyezte az alkalmazkodás szükségességét, a kontextualizációt. A 2020-as év első pár hónapjában a COVID-19 vírus okozta világméretű járvány szinte minden országban és így Magyarországon is radikálisan megváltoztatta az életünket, a társas kapcsolatainkat, a szokásainkat és így a keresztyén egyházak szolgálatát is. A nyelvünk vagy a kultúra, amelyben élünk, nem változott meg egy csapásra, viszont a kontextus, amelyben szolgálunk, igen. Egy időre a templomi istentiszteletek szinte teljesen megszűntek, a gyülekezeti alkalmak nagy része online folytatódott tovább, és számos kérdés merült fel arról, hogy meddig tartható fenn ez a helyzet, és mi lesz majd a járvány lecsengése után. Tanulmányom célja nem az, hogy a járványügyi helyzetben született egyes válaszokat részletesen értékeljem, hanem a jelenlegi eseményeken és reakciókon keresztül szeretnék rámutatni a kontextualizáció szerepére és fontosságára. Fő kérdésem, hogy mit tanulhatunk a missziói teológia által régóta hangsúlyozott kontextualizáció feladatáról a járvány következtében kialakult egyházi helyzetet vizsgálva. Ahogy egykor a keresztyénség találkozott az európa-itól eltérő kultúrákkal, majd felfedezte saját kulturális meghatározottságát, számos pozitív eredményt hozott magával a teológia művelésében és az egyház szolgálatában. Hiszem, hogy mi is sok mindent tanulhatunk meg magunkról és az egyház természetéről e krízis okozta megváltozott világon keresztül. Nézzük

meg először, hogy mit is értünk kontextualizáción, és milyen módon jelent meg ez az elmúlt hónapok eseményeiben?¹

2. Mi a kontextualizáció?

„Hogyan tud az evangélium mindahány különböző kulturális kontextusban »életre kelni« úgy, hogy közben mégis ugyanaz a hiteles, eredeti evangélium maradjon? Ez a kontextualizáció problémája.”² (Lesslie Newbiggin)

A kontextualizáció fogalmát elsősorban a 16–18. században megindult világmissziói mozgalomnak köszönhetjük. Amikor a katolikus, majd protestáns misszionáriusok megérkeztek Ázsia, Afrika és Amerika különböző területeire, rögtön szembesültek azzal, hogy saját tudásukat és szokásaikat a helyieknek érthető módon kell továbbadniuk az egyház terjesztéséhez. A sajátjuktól teljesen eltérő világban és kontextusban találták magukat, amelynek nem csak nyelve, de kultúrája, szokásai, világképe, értékrendszere és gondolkodása is egészen más volt, mint az európai embereké. Ez a radikális kontextusváltozás nagyon hamar ráébresztette a keresztyéneket, hogy tudatosan foglalkozni kell a keresztyénség és kultúra kérdésével. Mind a misszionáriusok, mind az európai egyházak körében hamar különböző irányzatok alakultak ki annak tekintetében, hogyan is kell az „európai keresztyénséget” egy másik kultúrába beilleszteni vagy lefordítani. Ezt a folyamatot különböző nevekkkel illették, úgy, mint *indigenizáció*, *adaptáció*, *akkomodáció*, majd *inkulturáció*.³ A 20. század során hatalmas fejlődés ment végbe a misszió teológiájának és gyakorlatának tudományos vizsgálatában. Ennek a folyamatnak egyik nagy felismerése volt, hogy nincs kultúra feletti keresztyénség, amelyet aztán bármely más kultúrába beleilleszthetünk. Minden teológia és így minden egyház a saját környezete által meghatározott, tehát kontextuális.⁴ A kontextualitás fontossága még inkább előtérbe került a *Missio Dei* teológiájának kibontakozásával. Ennek fő elve, hogy a misszió elsősorban nem az egyház hittérítő programja egy másik országban, hanem a Szentháromság Isten személyéből fakadó küldetés, amely az egyházat minden helyen és minden időben meg kell, hogy határozza. Ez az új missziói gondolkodás még inkább megerősítette, hogy a kontextualizáció feladata nem csak a külmisszióban dolgozók kérdése, hanem minden egyház és minden

¹ A tanulmányban megjelenő elemzés alapvetően a Magyarországi Református Egyházon belül megjelent és számomra elérhető írott és szóbeli véleményeken és meghozott döntéseken alapszik, de általánosságban is tükrözik a keresztyén egyházak dilemmáit a COVID-19 járvány időszakában. Írásom nem tekinthető egy részletes egyház-szociológiai vagy teológiai elemzésnek, inkább egyes példaszzerű esetek és vélemények vizsgálatáról van szó, hogy ebből a sajátos nézőpontomból a kontextualitás kérdésére hívjam fel a figyelmet. Fontos azt is megjegyezni, hogy a tárgyalt időszakban nem tartózkodtam Magyarországon, eme tanulmányt Skóciában írtam.

² NEWBIGGIN, Lesslie: *Evangélium a pluralista társadalomban*, Ford. BOROS Attila, Budapest, Harmat, 2006, 170.

³ David Bosch sajátos módon használja az egyes kifejezéseket, és a kontextualizálás egyik modelljeként értelmezi az inkulturációt, lásd BOSCH, David J.: *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, Ford. BOROS Attila, Budapest, Harmat, 2005, 410.

⁴ Uo., 385–387.

egy keresztyén folyamatos felelőssége. Michael Goheen amerikai missziológus így foglalta össze mindezt: „Az evangélium egyetemes érvénnyel rendelkezik, ezért mindenkinek tovább kell adni. Ez a kommunikáció pedig minden kultúrában feladat [...]. Ennek az evangéliumnak a kultúrával való kapcsolata tehát a misszióját végző egyház ügye bárhol a világon [...]”⁵

A kontextualizáció módszeréről, a minket körülvevő kultúra megítéléséről és az egyház missziójának pontos részleteiről máig számos vélemény van jelen, akár a református egyházakon belül is, de szinte minden keresztyén egyház egyetért azzal, hogy az egyház csak akkor tudja küldetését betölteni, ha saját kontextusa számára releváns módon él és beszél.⁶ Michael Goheen azt is kiemeli, hogy a kontextualitás több, mint a Biblia vagy a keresztyén tanítások lefordítása egy másik nyelvre vagy kultúra számára. Jézus egy közösséget bízott meg azzal, hogy teljes életükkel tegyenek bizonyosságot az Isten országának valóságáról.⁷ A nyelvünk, a szokásaink, a kommunikációnk minden formája, a történelem és a jelen eseményeihez való viszonyunk, a teológiai gondolkodásunk, valamint az, ahogyan az egyház megjelenik egy adott fizikai térben – mind-mind a kontextualizáció részét képezik. Éppen ezért a kontextualitás annak a teljességére is vonatkozik, ahogy egy adott keresztyén közösség saját kulturális közegében, de egy új, megváltozott történelmi helyzetben igyekszik hitelesen megtestesíteni az evangéliumot. Továbbá sem a kultúra, sem a kontextus, amelyben élünk, nem statikus, hanem egy dinamikusan mindig változó valóság. Amikor erről az egyház elfelejtkezik, és egy megváltozott kontextusban minden változás nélkül éli tovább az életét, akkor felmerül a hiteltelen kontextualizáció veszélye. Míg normál esetben egy adott kultúra lassan, generációkon keresztül folyamatosan változik, vannak olyan kontextusváltozások, ahol egy adott társadalom vagy akár az egész világ élete rövid időn belül radikálisan átalakul. Egy ilyen időszakban élünk most mi is. Azt nem tudhatjuk, meddig fog a koronavírus okozta helyzet fennállni, és azt sem, hogy milyen lesz az élet, amikor továbbmegyünk. Ez a bizonytalanság viszont semmiképpen nem vezethet tétlenséghez. Éppen ezért fontos kérdés, hogy mit jelent a hiteles kontextualizáció ma, és hogy mit tanulhatunk a kontextualizáció feladatáról a jelenlegi időszakból.

2.1. A kontextualizáció természetessége

„Jó volt látni, hogy a lelkész kollégák döntő többsége komolyan vette, hogy ebben a helyzetben sem lehet hátradőlni, hanem a nyáj után kell menni. A legkülönbélebb

⁵ GOHEEN, Michael W.: *Keresztyén misszió ma, bevezetés*, Ford. Czövek Tamás, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 254.

⁶ Uo., 271.; A kontextualizáció különböző modelljeihez lásd BOSCH: i. m., 385–418., vagy bővebben BEVANS, Stephen B.: *Models of Contextual Theology*, Maryknoll, N.Y, Orbis Books, 2013.

⁷ „A kontextualizáció [...] olyan konkrét napi feladat, amelyben igyekszünk megélni az evangéliumot az élet megannyi területén egy olyan kultúra közepette, amelyet valamilyen idegen vallási hitrendszer határoz meg. Az evangélium teljes körű engedelmségre felszólító természetes és az emberi élet kulturális módon megtestesülő természete azt jelenti, hogy ez egy elkerülhetetlen és állandó folyamat.” GOHEEN: i. m., 276.; Lásd még Uo., 254–256.

módokon és formákban került az istentisztelet, az igehirdetés, a konfirmációs előkészítő, a hittanóra és a lelkigondozás az online térbe.”⁸ (Lányi Gábor)

Habár egyértelműnek tűnik, mégis érdemes elgondolkodni a tényen, hogy amikor a koronavírus megjelenésével a magyar kormány szabályozni kezdte, hogy hányan vehetnek részt egy adott rendezvényen, majd iránymutatást adott ki a lakóhely elhagyásának korlátozására, két lehetőség szinte senkiben nem merült fel. Az első, hogy akkor innentől kezdve az egyház feladatának vége lenne, hiszen ha templomba nem gyűlhetünk össze, akkor nincs egyház. Egyértelmű volt, hogy ha nagyon más módon is, de az egyház él tovább, és Istentől kapott küldetésünk akár lelkészként, akár egyháztagként megmarad. A másik gondolat, amely ugyancsak elkerült minket, hogy az egyházra nem vonatkoznak a törvények vagy a biológia szabályai, és így mi figyelmen kívül hagyhatjuk azt, ami körülöttünk történik, és folytathatunk mindent tovább, ahogy eddig. Még ha minden egyházban vannak is szélsőséges megszólalók, akik az egyház végét jósolták, vagy másokat túlságos szabálykövetéssel vádoltak, a nagy többség számára természetes volt, hogy a kontextus megváltozására a válasz a módszereink, eszközeink ideiglenes megváltoztatása. A többi magyarországi egyházhoz hasonlóan a Magyarországi Református Egyház Zsinatának Elnöksége 2020. március 16-án elrendelte, hogy a gyülekezetek „szüneteltesenek minden egyházi alkalmat”, és javaslatokat fogalmazott meg az egyház szolgálatának folytatására.⁹ A gyülekezeti alkalmak betöltése jól mutatja, hogy bármilyen központi esemény is a vasárnapi istentisztelet, az egyház élete és szolgálata mégsem merül ki templomi alkalmakban. Az egyháznak, az evangéliumnak bármilyen közegben meg kell tudnia jelenni, legyen az bármennyire is ismerős vagy idegen, számunkra kedvező vagy minket ellehetetlenítő. Ez a kontextualizáció első nagy igazsága, amelyet megtapasztalhattunk. Az egyház egy emberi közösség, amely mindig egy adott kontextusban igyekszik Istentől kapott küldetését betölteni. Ezért nincs olyan hely és idő, ahol ne tudná ezt a lehetőségeihez mérten megtenni. A keresztyén kontextualizáció kutatása talán csak az elmúlt kétszáz évben jelent meg, de maga a kontextualitás átszövi a keresztyén egyház kétezer éves történelmét.¹⁰ Ez a folyamat tehát egyrészt természetes dolog, főleg ilyenkor, amikor az elsődleges változás a fizikai környezetünkben történik meg. Ha otthon kell maradni, akkor otthon maradunk és természetes, hogy más megoldást keresünk istentiszteleti alkalmaink megtartására, a gyülekezet építésére vagy akár az evangelizációra. Ez történt Magyarországon is.

⁸ JAKUS Ágnes: „Az egyház magán kezdje el a változást”, *parokia.hu*, 2020. 04. 19. URL: <https://www.parokia.hu/v/az-egyhaz-magan-kezdje-el-a-valtozast/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

⁹ MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ ZSINATI TANÁCSÁNAK ELNÖKSÉGE: Szüneteltesenek minden egyházi alkalmat, A Magyarországi Református Egyház Zsinata Elnökségének nyilatkozata, *reformatus.hu*, 2020. 03. 16. URL: <https://www.reformatus.hu/egy hazunk/hirek/szuneteltesenek-min-den-egyhazi-alkalmat/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

¹⁰ Ennek rövid összefoglalásához lásd GOHEEN: i. m., 262–263.

2.2. Hűség kontextualizáció

„A helyes kontextualizálás akkor valósul meg, ha van egy közösség, amely hűséges az evangéliumhoz, és az élet valóságos helyzeteiben ugyanúgy feltétel nélkül azonosul az emberekkel, ahogyan arra Jézus földi szolgálatában példát adott. Amikor ezek a feltételek teljesülnek, Isten szuverén Lelke elvégzi a maga bámulatos és meglepetésszerű munkáját.”¹¹ (Lesslie Newbigin)

A koronavírus magyarországi megjelenésével, a kormány és az egyházi vezetők döntéseivel egy időben megindultak azok a beszélgetések, amelyeknek egy lenyomatát láthatjuk egyházunk és egyes gyülekezetek honlapján, Facebook-oldalán vagy a református lelkészek és teológusok Facebook-csoportjaiban.¹² Hamar egyértelművé vált, hogy ebben a korlátolt működési helyzetben is különböző lehetőségeink vannak, és nem minden lehetőség helyes. A keresztyén közösségek felismerték, hogy saját hitük szerint vannak olyan utak, melyek nem járhatóak, és ezért keresnünk kell a legmegfelelőbb megoldásokat. Ez az, amiről Michael Goheen hiteles vagy hűséges kontextualizációként beszél: „Az evangélium óhatatlanul is kulturális alakot fog ölteni. Nem az a kérdés, hogy az evangéliumot formálja-e a kultúra. Az egyetlen kérdés, hogy az evangélium kontextualizációja hiteles vagy hiteltelen.”¹³ Míg a környezetünkhöz való alkalmazkodás sokszor magától értetődő, ez a természetesség nem jelenti, hogy minden kontextualizáció helyes lenne. A hűséges kontextualizáció egy sokkal összetettebb és tudatos munkát igénylő feladat¹⁴ Nézzük meg például az egyház szolgálatának egyik alapvető funkcióját, a kommunikációt. Amikor a gyülekezeten belül vagy a világ irányába szeretnénk „üzenni”, egyértelmű, hogy olyan kommunikációs csatornát kell alkalmaznunk, ami eléri azokat, akikhez beszélni szeretnénk. Ezt a mostani időben is meglátta az egyház vezetősége és a gyülekezeti lelkészek. Amit viszont szem előtt kell tartanunk, hogy míg a fizikai világban elég jól fel tudjuk mérni, hogy egy-egy kommunikációs csatornával – élő beszéd, internet, tévé, rádió, újság stb. – kit tudunk elérni, addig az üzenetünk nyelvi, képi vagy akár zenei megfogalmazása sokkal több és tudatosabb munkát igényel, hogy az az adott kultúrában releváns maradjon és így a valós kommunikáció megtörténhessen. Az egyház szolgálatának pedig számos funkciója létezik, ahol ezt az összetettséget figyelembe kell vennünk.

A jelenlegi helyzetben leginkább az online istentisztelet és úrvacsora körül alakult ki párbeszéd arról, hogy mi lenne a helyes módja az egyházi alkalmaink folytatásának.¹⁵ A felmerülő kérdések rávilágítottak, hogy milyen sokoldalú ez a folyamat. Dr. Fazakas Sándor, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem tanára és re-

¹¹ NEWBIGIN: i. m., 183.

¹² Tanulmányomban a nyilvánosan megjelent véleményeket idézem szó és név szerint, míg a zárt csoportokban történt megszólalások vagy magánbeszélgetések tartalmára csak általánosságban utalok.

¹³ GOHEEN: i. m., 254.

¹⁴ GOHEEN: i. m., 276–278.

¹⁵ Mivel e kérdés körül alakult ki a legbővebb párbeszéd, én is ezt tárgyalom részletesebben. Az istentisztelet mellett természetesen sok más területen is felmerült a kontextualizálás feladata, úgy, mint az adakozás módja, a lelkigondozás fontossága, a szeretetszolgálat formái vagy a személyes spiritualitás előtérbe kerülése.

formátus lelkész, *Távistentiszteletek gyülekezetek nélkül?* című írásában az online istentiszteletek teológiai háttérét és üzenetét kereste.¹⁶ Az ő kérdése az volt, hogy a lelkészek nagy része által elindított gyakorlat, miszerint istentiszteleteket közvetítünk a gyülekezet számára, mennyiben hűségese a református hitelvekhez. Kérdésselvetése jogos, hiszen minden kontextualizált gyakorlatnak – akár egy ideiglenes megoldásnak is – teológiai háttere van, amely az egyház hívei és a világ felé is üzenetet hordoz arról, hogy mit gondolunk Istenről, az egyházzal és a kettő kapcsolatáról. Ez pedig vagy hűségese a mi református, protestáns biblia-értelmezésünkhöz, vagy nem. A másik példa Bereczky Örs református lelkész írása, aki ugyancsak megosztotta saját kérdéseit a helyes kontextualizációról, de nemcsak a hit, hanem a kontextus megértése felől. Személyes blogján *A lelkész a tévében* címmel írt arról, hogy mit is jelent pontosan az online térben a különböző közösségi hálózatokon és videotechnikai eszközök használatával megélni a hitéletünket.¹⁷ Ahogy Fazakas Sándor, úgy ő is felismeri, hogy nem egy út áll előttünk, hanem választhatunk, hogyan szolgálunk, és hogyan értelmezzük alkalmainkat. Bereczky Örs nagyon jó kérdéseket tesz fel arról, hogy a különböző megoldásokat választva hogyan sérülhetnek olyan elvek, amelyek szerinte az istentisztelet számára fontosak. Hiszen egy online közvetítésnél nem látják és hallják egymást az emberek, míg egy zárt videóhívásban ez megtörténhet, de ott elveszhet az istentisztelet nyilvános jellege. Az általunk használt eszközökről pedig felteszi a kérdést, hogy mit jelent a film, a videó, mint médium, hiszen „[a] filmnek saját nyelve van”. Mennyiben és hogyan kell kihasználni annak lehetőségeit a képi és zenei kommunikáció terén? Végül rátér a kontextualizáció leggyakorlatiasabb problémáira, mi van akkor, ha nincs eszközünk, vagy nem tudjuk olyan minőségben használni ezt az új médiumot, ahogy szeretnénk. Az általa feltett számos kérdéssel viszont semmiképpen nem tétlenségre hívja fel lelkésztársait és az egyházat, hanem közös gondolkodásra, próbálkozásra, útkeresésre és az eszközeink tudatos megismerésére.

Ez a két írás jól kifejezi a kontextualizáció két oldalát. Bármit is teszünk, annak hűségese nek kell lennie a teológiánkhoz, az evangéliumhoz. Ugyanakkor, mivel az egyház a fizikai és egyben az online világban testesíti meg az evangéliumot, ezért meg kell ismernie saját kontextusát, hogy releváns, érthető és hiteles legyen. A kérdés tehát nem csak annyi, hogy legyen-e online istentisztelet, hanem ahogyan jelen vagyunk mint Isten népe, mind az online és a fizikai világban, hitelesen testesítjük-e meg az evangéliumot és ehhez helyesen használjuk-e a számunkra elérhető médiumokat, tereket és eszközöket.

Michael Goheen szerint négy fő veszély van, amelyeket el kell kerülnünk, miközben az evangélium megélésének megfelelő formáját keressük. Ezek az *etnocentrizmus*, a *relativizmus*, a *szinkretizmus* és az *irrelevancia*. Az *etnocentrizmuson* röviden

¹⁶ FAZAKAS Sándor: *Távistentiszteletek gyülekezet nélkül?*, *szocialetika.drhe.hu*, 2020. 03. 22. URL: <http://szocialetika.drhe.hu/index.php/velemenytikai-reflexiok/77-tavistentiszteletek-gyulekezet-nelkul> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

¹⁷ BERE CZKY Örs: *A lelkész a tévében*, *orsvezer.blog.hu*, 2020. 03. 26. URL: https://orsvezer.blog.hu/2020/03/26/a_lelkesz_a_teveben Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

azt értjük, amikor az evangélium egy kulturális megjelenését egy másik kontextus számára irányadóvá tesszük. A *relativizmus* ennek ellentétje, amely szerint minden kultúra annyira más, hogy kívülről senki nem bírálhatja egy adott egyház életének hitelességét. *Szinkretizmus*nak azt nevezzük, amikor az evangélium és annak megélése túlságosan a kultúra vagy kontextus hatása alá kerül, vagy annak „vallási” elemeivel keveredik. Az evangélium megtestesítésének másik veszélye, hogy annak formája annyira idegen saját környezete számára, hogy üzenete az Isten országának evangéliumaként egyáltalán nem értelmezhető.¹⁸ Ezekkel a veszélyekkel nekünk is szembe kell néznünk, miközben az evangélium megtestesítésének útját keressük akár a járvány időszakában, akár azután. Hiszen mi is az *etnocentrizmus* hibájába esünk, ha az egyik gyülekezetnél „működő” online istentiszteleti stílust minden gyülekezet számára kötelezővé tesszük, vagy ha az internetes világra korlátozódó gyülekezeti élet lenne a járvány utáni időben is az irányadó. Ugyanakkor a *relativizmus* sem megoldás, azaz, ha minden gyülekezet saját maga dönt jó és rossz között, és a tágabb egyházi közösségnek nem lehet véleménye egy-egy kontextualizálás hitelességéről. A tárgyalt példánál maradvá feltehetjük a kérdést, hogy jó-e, ha az online istentiszteletek és gyülekezeti alkalmak felveszik a világi online tartalmak stílusát és módszereit, ahol az egyetlen cél a minél tágabb közönség elérése, vagy inkább azt kell keressük, hogy hogyan lehet az adott helyi közösséget erősíteni, és számukra személyes módon megszólalni? Még ha „missziói lelkülettel” igyekszünk minél több embert elérni, akkor is kérdéses, hogyan lehet az online világban úgy gyülekezetet építeni, hogy az a helyi gyülekezet valóságában is megmutatkozzon. A világi online média minden eszközének kritikátlan alkalmazása vagy a nézőszám (like-ok és egyéb mérő eszközök) körüli túlzott érdeklődés a szinkretizmus csapdája lehet most számunkra. Végül az *irrelevancia* veszélye is számos formát ölthet. A fizikai világot maga mögött hagyó, és csak az online térben élő gyülekezet nehezen lehet „jó hír” abban a fizikai világban, ahol betegség, munkanélküliség és magány uralkodik. De irrelevánssá válik minden istentisztelet, egyházi alkalom és szolgálat, amelynek nyelve nem érthető, problémái időszerűtlenek, amely úgy tesz, mintha az online térbe való átlépés semmin nem változtatna, vagy amely „elfér” egy tévé vagy számítógép képernyőjén, és nem kívánja egész életünket átformálni Isten tervei szerint. Nézzük meg tehát, mi szükséges ahhoz, hogy az említett csapdákat elkerüljük, és hűségesen végezzük a kontextualizálás feladatát!

2.3. Mit kontextualizálunk, és hogyan?

„Nagyon sok mindent elvesz tőlünk most ez a helyzet, ugyanakkor rádöbrent, mitől függünk, mit kell elengedünk, mi az igazán értékes.”¹⁹ (Illés Dávid)

Először is tisztában kell lennünk azzal, hogy mit akarunk kontextualizálni, azaz, hogy mi a kontextualizáció alapja, iránya és mércéje. Míg COVID-19 okozta hirte-

¹⁸ GOHEEN: i. m., 257–259.; A kontextualizáció veszélyeihez lásd még NEWBIGIN: i. m., 181.

¹⁹ Részlet Illés Dávid esperes ígéhirdetéséből. FEKE György: Parkolj és remélj!, Képriport az első magyarországi autós istentiszteletről, *reformatus.hu*, 2020. 04. 22. URL: <https://reformatus.hu/egy-hazunk/hirek/parkolj-es-remelj/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

len jött változásra legtöbb gyülekezetben automatikus válasz volt az „online istentisztelet”, a már fentebb említett írások és az ezek körüli beszélgetések rámutattak, hogy mélyebb kérdésekről van itt szó. Hiszen tovább kell lépnünk azon, hogy fel lehet-e tenni egy istentiszteletről készült felvételt az internetre, vagy lehet-e élő adásban prédikálni. A református lelkészek egyik csoportjában hamar előkerültek nagyon fontos és mélyreható kérdések: „Mit jelent lelkésznek lenni?”, „Mi az istentisztelet?”, „Mit jelent az egyház?” vagy „Mi a mi küldetésünk, szolgálatunk ebben az időben?”. Ezek a kérdések jól mutatják, hogy túl kell látnunk a hirtelen, automatikusan meghozott döntéseken, és a mögöttük húzódó, identitásunkat és szolgálatunkat meghatározó teológiai meggyőződéseket kell megvizsgálnunk.²⁰ Egy ilyen helyzetben, amikor minden megváltozik és mérlegre kerül, az a kérdés, hogy mi az, ami sohasem változhat, mi az az alap, amelyre új körülmények között és új formában, de továbbra is építhetünk. Egyesek az egyházi rendtartást, a hagyományt kezelik ilyen alapként, mások az „üzenetre” teszik a hangsúlyt, amely online térben vagy templomban mindig szólhat. Ehhez hasonlóan a keresztyénség korábbi századaiban a kontextualizáció és hasonló kifejezések alatt azt értették, hogy egy adott egyház hitelveit és szokásait hogyan lehet minél kevesebb változtatással átültetni egy új kultúrába. Újabb értelmezés szerint viszont a kontextualizáció alapja nem az egyházunk jelenlegi gyakorlata vagy hite, hanem az Isten megváltó munkájának bibliai narratívája. A kontextualizáció folyamata pedig nem a nyelvek közötti fordításhoz vagy kontextusok közötti átváltáshoz, hanem a folyamatos újjászületéshez hasonlítható. „E paradigmában nem annyira arról van szó, hogy az egyház *terjed*, mint inkább arról, hogy az egyház minden új kontextusban és kultúrában *újjászületik*.”²¹ – írja David Bosch. Michael Goheen szerint ennek az újjászületésnek, azaz a hűséges kontextualizációnak egyetlen alapja az lehet, ha tisztázuk önmagunk számára az evangélium valóságos természetét és az abból adódó küldetésünket.²² Csak ebből a kiindulópontból léphetünk tovább a kontextusunk megismerése felé, hogy végül helyes és hiteles módon végezhessük szolgálatunkat. Ez a szolgálat pedig nem csupán az egyházi alkalmak folytatása vagy igei igazságok hirdetése, hanem az, ahogy az egész egyház az élet minden területén az evangélium függvényében él.

A kontextualizáció ilyen értelmezése felől pozitívan értékelhetjük azt, hogy amikor a koronavírus megállította és gondolkozásra kényszerítette az egyházakat, több lelkész és teológus is megfogalmazta, hogy nem csak az alkalmakat vagy a programokat kell nekünk az online térbe vagy más médium számára átültetnünk, hanem az Istentől kapott küldetésünket kell most újragondolnunk, és egy egészen megváltozott situációban megélnünk. Ehhez pedig vissza kell térnünk Istenhez, az Ő ígéjéhez,

²⁰ Fazakas Sándor írása is utal erre: „[...] nem mulasztottuk-e el már sokkal korábban azt a teológiai műhelymunkát, amely biztos tájékozódást nyújtana az ilyen helyzetekre nézve, hogy az ilyen rendkívüli esetek és hasonló kényszer szülte alkalmak ne a teológiai megalapozás és reflektálatlanság hiányérzetét keltsék?” FAZAKAS: i. m.

²¹ BOSCH: i. m., 415. (Kiemelés az eredetiben.)

²² GOHEEN: i. m., 277–278.

szolgálatunk és küldetésünk alapjához. Ugyanakkor a kontextualizáció folyamatában az evangélium, vagyis a bibliai narratíva elsőbbsége nem jelenthet időbeli elsőbbséget. Azaz az egyház élete nem állhat meg, amíg mi a feltett alapvető kérdéseket megválaszoljuk, hanem egyszerre kell előre haladnunk az evangéliumban való meg erősödésben és a körülöttünk lévő világ még pontosabb megismerésében.

2.4. Kontextualizáció mint párbeszéd, közösség és élet

„Az egyetlen mód a szinkretizmus és relativizmus elkerülésére, ha párbeszédet folytatunk az egész egyházzal a Bibliával a kezünkben.”²³ (Michael Goheen)

Ha végigkövetjük az interneten megjelent véleménynyilvánításokat vagy az akár több száz kommentes beszélgetéseket, egyértelművé válik, hogy egy új és változó kontextusban való válaszadásnak elengedhetetlen része a közösségi teológiai diskurzus. Két dologra mutatott rá az, ahogy az elmúlt hónapokban a református egyház vezetősége, lelkészek, teológiai tanárok, presbiterek és egyháztagok megfogalmazták a véleményüket, válaszoltak egymásnak, megosztották személyes tapasztalataikat.²⁴ Először, hogy ez nem egyéni, hanem közösségi feladat. A hűséges kontextualizáció nem egy-egy lelkész magán küldetése, hanem közös keresztyén felelősségünk. Másodszor, hogy a párbeszéd a kontextualizáció szükséges része, még akkor is, ha nem mindig születik egyetértés. Sajnos egyes beszélgetésekben megjelent a személyeskedés, a szét húzás vagy az egymás melletti elbeszélés. Ugyanakkor pozitívan értékelhetjük, hogy a megszólalásokban szóhoz jutott a bibliai teológia, az etika és dogmatika, az egyháztörténelem, az elmélkedés, a gyakorlat, és volt helye a személyes vallomásnak és az őszinte reflexiónak is. Itt megint megjelenik a kontextualizáció tudatos végzésének fontossága. Mert tudatos munkát igényel, hogy az egyházi élet és a teológiai megfontolások minden aspektusa a maga helyén megszólalhasson, és a hatását kifejthesse. Tudatos munkát igényel az is, hogy új kommunikációs kultúrát építsünk ki, új platformokat és alkalmakat teremtsünk, ahol gyümölcsözhet ez a közös egyházi teológiai diskurzus. A kontextualizáció elve tehát arra hív, hogy a vírus okozta kényszerhelyzetben megindult – bár néha nehézkes –, de nagyon aktív teológiai párbeszédet folytatni kell és egyre jobban művelni azt.

Akár egy hirtelen, akár egy lassan változó kontextusról legyen szó, a változás magában foglalja, hogy az új helyzetben a múlt válaszai nem mindig elegendőek.

²³ Uo., 280.; Vö. NEWBIGIN: i. m., 182.

²⁴ Jó példák a tapasztalatok és teológiai vélemények megosztására a reformatus.hu-n megjelent cikkek: HEGEDŰS Bence: Digitalizálódó gyülekezet, *reformatus.hu*, 2020. 04. 04. URL: <https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/digitalizalodo-gyulekezet/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.; FEKE György: i. m.; KÖNTÖS László: Hitvallás és vírus, *reformatus.hu*, 2020. 05. 07. URL: <https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/hitvallas-es-virus/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.; HEGEDŰS Bence: Gyülekezeti összetartás a járvány idején, *reformatus.hu*, 2020. 05. 12. URL: <https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/gyulekezeti-osszetartas-jarvany-idejen/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.; Továbbá az online istentisztelet és úrvacsora kérdése körüli párbeszéd: Párbeszéd az online istentiszteletekkel kapcsolatban, *tre.hu*, 2020. 03. 30. URL: <https://tre.hu/tartalom/5144/3/keruleti/parbeszed-az-online-istentiszteletekkel-kapcsolatban> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

A kontextualizáció tehát olyan teológiai párbeszédet kíván, amely nem céltalan, hanem ezeket az új válaszokat keresi. Ez a teológiai munka pedig csak akkor jó, ha nem csak vélemények ütköztetéséről, hanem valós párbeszédéről van szó. Ahol lehet kérdéseket feltenni, lehet jobb véleményre jutni, lehet az Ige fényében szemlélni mindazt, amit csinálunk, majd szolgálatunk után újra visszatérni egymáshoz és az Igéhez, hogy még jobban megérthessük azt.

A párbeszéd fogalma azt feltételezi, hogy több ember szükséges hozzá. Ebben is megjelent a kontextualizáció közösségi jellege. Ez a tanulmány leginkább a Magyarországi Református Egyház lelkészei között kialakult diskurzust tárgyalja, de a hiteles kontextualizációhoz még ennél is tágabb közösségre van szükség. Mivel mindannyian csak saját kontextusunkon belülről tudjuk vizsgálni kultúránkat, hamar kialakulhatnak olyan vakfoltok, amelyeket csak egy külső szemlélő vehet észre. Ez igaz helyi, kulturális és felekezeti értelemben is. Ezért fontos, hogy minél nagyobb egyházi közösség vegyen részt ebben a folyamatban.²⁵ A járvány körüli teológiai beszélgetésekben jó volt látni, hogy az egyházon belüli párbeszéd mellett mérlegelésre kerültek más magyarországi egyházak véleménynyilvánításai és gyakorlatai, és így egy ökumenikus párbeszéd is kialakulhatott.²⁶ A mai internetes világ nagy előnye az, hogy még a világegyház teológiai életébe is becsatlakozhatunk, és más ország egyházaitól is tanulhatunk egy ilyen krízis idején. Az egyetemes egyház pedig nem csak felekezeti és földrajzi, de az időbeli határokat is átlépi. Bár ez nem kétoldalú párbeszéd, de mégis fontos, hogy egy-egy helyzetben hagyjuk, hogy a kétezer éves keresztyén történelem hagyománya is megszólaljon. Az internetes bejegyzéseken és igehirdetéseken keresztül tanulhattunk Kálvintól, Luthertől, Spurgeontól vagy más, járványok idején élt keresztyénektől is. Amikor felfedezzük saját kontextusunk és az egyház történelmi tapasztalata közötti hasonlóságokat, akkor az egyháztörténelem is a hiteles kontextualizáció segítségére válhat.

A párbeszéd tehát szükséges, de önmagában nem elégséges feltétele a hiteles kontextualizációnak. Leslie Newbigin, Angliából származó indiai misszionárius és püspök nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy el kell jutnunk a párbeszédétől annak megéléséig, sőt a párbeszéd és annak megélése elválaszthatatlan egymásától. „A keresztyén teológia egyfajta racionális diskurzus, egy olyan közösségben létrejött diskurzus, amely elfogadja e történet [a Biblia történetének] prioritását, s a világban e történettel összhangban igyekszik élni az életét.”²⁷ Az előző bekezdésben azon volt a hangsúly, hogy milyen előnye van, ha ez a párbeszéd minél tágabb közösségben történik meg. Amikor viszont eljutunk az evangélium megéléséhez, akkor sokkal inkább

²⁵ Vö. BOSCH: i. m., 414.

²⁶ FEKE György: Így reagáltak az egyházak a vészhelyzetre, *reformatus.hu*, 2020. 03. 12. URL: <https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/igy-reagaltak-az-egyhazak-veszelyhelyzetre/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.; Legkonkrétabban a *Szólj be a papnak* szervezésében egy online ökumenikus kerekasztal beszélgetés is létrejött: SZÓLJ BE A PAPANAK: Csak Isten mentheti meg a Földet?, *facebook.com*, 2020. 04. 25. URL: <https://www.facebook.com/szoljbeapapnak/videos/2970100643049176/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

²⁷ NEWBIGIN: i. m., 181.

a helyi gyülekezet kerül középpontba. A hiteles kontextualizáció nem egy elvont, elméleti megoldásban teljesül be, hanem egy valós gyülekezeti közösség életében. Erre kevesebb konkrét példát láttam, de biztos, hogy több gyülekezetben is fontos szerepe volt a presbitereknek és aktív gyülekezeti tagoknak abban, ahogy egy-egy közösség alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez. A tanácsokon és visszajelzéseken túl volt, ahol gyülekezeti tagok segítették a lelkészt internetes vagy videotechnikai kérdésekben, míg máshol maguk az egyháztagok készítettek videókat vagy internetes közvetítéseket a gyülekezet bátorítására és építésére.

A református teológia fontos pontja az egyetemes papság elve, viszont sokszor nem tudjuk, hogyan lehet ezt igazán gyakorolni. A kontextualizáció az egyik olyan terület, ahol a lelkészek és egyháztagok közös munkája nagyon fontos. Például a gyülekezeti tagoknak életpasztalatuk és kapcsolatrendszerük által másféle rálátása van a kultúrára, mint a sokszor elszigetelt lelkészeknek. Visszajelzéseik és tanácsaik így nagyban segíthetnek az *irrelevancia* veszélyét elkerülni. Természetesen a gyülekezeti tagok felelőssége nem merül ki a lelkész kíségetésében. Mivel az evangélium megélése közösségi feladat, így kontextualizációban a gyülekezet egész élete tudja azt hitelessé tenni. Lesslie Newbiggin szerint a kontextualizáció feladata és az evangélium természete elválaszthatatlan az egyház közösségi valóságától.

„Az evangélium az emberekhez szól: szívükhöz, értelmükhöz és lelkiismeretükhöz, és választ igényel tőlük. Az emberek kizárólag közösségek tagjaiként létezhetnek, amely közösségekben azonos a nyelv, a szokások, a gazdasági és társadalmi élet rendje, a világtelmezés és a dolgokhoz való hozzáállás. Ahhoz, hogy az evangéliumot megértsék, úgy fogadják, mint ami valódi élethelyzetekkel kapcsolatos igazságokat közöl és hiteles, azoknak a nyelven kell közölni, akiket megszólítani igyekszik, s számukra érthető szimbólumokat kell használni. És mivel az evangélium nem valami alakatlan üzenet formájában jelenik meg, hanem egy olyan közösség üzeneteként, amely saját életét az evangéliumhoz igazítja, és másokat is erre ösztönöz, ezért e közösség életének is hitelesnek kell lennie a megszólítottak előtt.”²⁸

A kontextualizáció tehát elsődlegesen a gyülekezeti közösség feladata, és nem korlátozódik csak a nyelvezetünkre, az istentiszteletünkre vagy módszereinkre, hanem az egész életünket magába foglalja. Ennek az igazsága is láthatóvá vált a járvány időszakában, ahogy egy-egy gyülekezeti közösség felvállalta egymás terhének hordozását, részt vettek a nehéz helyzetben levők megsegítésében, és gyülekezetként rögtön válaszoltak a körülöttük felmerülő szükségekre. A kérdés itt is az, hogy ez a közösségi intenzitás, a másokra való odafigyelés és tenni akarás megmarad-e bennünk a járvány lefolyása után.

²⁸ Uo., 169.

2.5. Folyamatos kontextualizáció

„[A] járvány okozta kényszerhelyzet arra is ösztönözhet, hogy megvizsgáljuk magunkat és a környezetünket, közösségünket is, felismerjük a hibákat, és ha kell, változtassunk. Azonban nem feltétlenül kell mindent megmásítani, hiszen sok jó is körülvett bennünket, sok dolog jól volt úgy, ahogyan volt – csak nem ismertük föl.”²⁹ (Veres Sándor)

Már többször említésre kerül a kontextualizáció következő tulajdonsága: az, hogy ez egy folyamatos feladat. Ezt az igazságot is könnyen felfedezhetjük a református gyülekezetek mostani reakcióiban. Amikor a magyar kormány első lépésként száz főre korlátozta a beltéri rendezvényeket, az érintett gyülekezetek más-más módon, de rögtön igyekeztek a megváltozott körülményekhez alkalmazkodni. Volt, ahol több istentisztelet tartottak, máshol az istentiszteletet kivetítették más helyiségben, megint máshol név alapján osztották be, hogy ki melyik alkalomra jöjjön. Majd egy héttel később jött a templomi istentiszteleti alkalmak teljes beszüntetése, amelyre megint válaszolni kellett. Ahogy a minket körbevevő világ változik, úgy nekünk is szükséges átgondolnunk, mi az evangélium megélésének megfelelő módja az új helyzetben. Egy olyan időszak van mögöttünk (és lehet, hogy előttünk), ahol folyamatosan követnünk kell a kormány, a helyi önkormányzat és az egyházi vezetés által hozott döntéseket és ajánlásokat, a társadalmi változásokat és leginkább Isten vezetését ahhoz, hogy lépést tudjunk tartani. Ez a folyamatosság viszont nem csak egy krízis idején szükséges. Bár sokkal lassabb mértékben és akár számunkra észrevétlenül, de a kontextusunk mindig változik. Ez pedig két veszélyt tartogat magában. Az egyik, hogy az egyház maga is észrevétlenül változik meg környezte mintájára – mint béka a forró vízben –, és így a szinkretizmus felé sodródik. A másik, hogy a körülöttünk levő változásokról tudomást nem véve folytatjuk életünket, és irrelevánssá válunk. A kontextualizáció semmiképp nem arra hív minket, hogy minden világi változást követnünk kellene, de minden változást észlelnünk kell, és újra feltennünk a kérdést, hogy az, ahogy az evangéliumot megéljük, még mindig hiteles és érthető-e a körülöttünk élők számára. Anélkül, hogy feltétlenül értékelnénk a konkrét döntést, jó példája ennek a Református Egyház Zsinatának Elnökségi Tanácsának május 4-i közleménye. Az egyház vezetősége az újonnan megváltozott kontextust észlelte, arra reagált, de továbbra is a gyülekezeti alkalmak elhagyása mellett foglalt állást, mivel ezt látta az embertársaink felé érzett felelős döntésnek.³⁰ A hiteles kontextualizáció tehát azt követeli meg tőlünk, hogy minden időben ilyen figyelemmel kövessük a világ változásait, és tudjunk mindig az evangéliumhoz hűséges felelősségteljes döntéseket hozni.

²⁹ VERES Sándor főgondnok gondolatai a reformatus.hu tudósításában: Gyülekezeteiben él az egyház, *reformatus.hu*, 2020. 04. 06. URL: <https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/gyulekezeteiben-el-az-egyhaz/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

³⁰ MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ ELNÖKSÉGI TANÁCSA: Vigyázzunk egymásra továbbra is!, A Magyarországi Református Egyház Elnökségi Tanácsának közleménye, *reformatus.hu*, 2020. 05. 04. URL: <https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/vigyazzunk-egymasra-tovabbra/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

Ennek a feladatnak a folytonosságát az is szükségessé teszi, hogy a mi emberi próbálkozásaink sohasem tökéletesek. Az evangélium és Isten megismerése egy végtelen folyamat, az egyház valósága pedig mindig összekapcsolódott a mi emberi hibáinkkal. A kontextualizáció éppen ezért nem lehet egyszer elvégzendő feladat, amelyet magunk mögött hagyhatunk.³¹ Itt válik nagyon fontossá az önvizsgálat, az önkritika, az egymás építése és az egymástól való tanulás képessége, amely mind nagy alázatot kíván. Mind a már tárgyalt online istentisztelet kérdésében, mind más szolgálati területeken megfigyelhettük ezt a folyamatot is az elmúlt hónapokban. A lelkészek közötti beszélgetésekben többször is megjelentek olyan megszólalások, amelyek arra utaltak, hogy valaki a helyzetét átgondolta, és ezért „módszert” váltott. Az első pár hét után számos lelkész osztotta meg saját tapasztalatait akár teológiai, gyakorlati szempontból, amelyek segítették mások útkeresését. Saját hibáink felismerése vagy jobb megoldások felfedezése nem szégyen, hanem a megfelelő válasz, amely komolyan veszi az evangélium gazdagságát, az emberi gyarlóságunkat és a változó környezetünk valóságát. A kontextualizáció gondolata tehát magában foglalja a több száz éves reformátori elvet, és teljes összhangban van vele: *Ecclesia semper reformanda est.*

A kontextualizáció folyamatosságának még egy hozománya, hogy felment minket az alól a nyomás alól, hogy minden döntésünk örök időre szóljon. Van alkalmi kontextualizáció, sőt csak az létezik. Miközben vannak az egyházi életünknek és a hitünknek olyan központi elemei, amelyek minden időben megmaradnak, azok megfogalmazása és megélése ideiglenes formákat vesznek fel. Azaz, amit most teszünk, az nem kell, hogy feltétlenül normatív legyen a koronavírus-járvány után, legyen szó a tévés közvetítéssel vett otthoni úrvacsoráról vagy szájmaszkkészítési szolgálatról. Ez a szabadság nem vezethet szabadossághoz, de megteremtheti annak a lehetőségét, hogy merjünk új dolgokat kipróbálni, akár hibázni is annak érdekében, hogy előre haladjunk az evangélium megélésében. Ahogy David Bosch fogalmaz: „Experimentális [értsd: kísérleti, kísérletező] teológiára van szükségünk, amelyben állandó a dialógus a textus és kontextus között, amely lényegénél fogva mindig átmeneti és feltételes.”³²

3. Visszatérés a „normális” életbe, avagy hogyan tovább

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az elmúlt hónapok eseményei megerősítik a kontextualizáció igazságait: annak természetességét, szükségességét, veszélyeit, feladatait, közösségi és folyamatos természetét. Ahogy már korábban is utaltam rá, tanulmányom nem a koronavírus okozta egyházi döntések kontextualizációjának hitelességét vagy hiteltelenségét akarja firtatni. Az elmúlt hónapok eseményeiben én inkább egy közös leckét látok, ahol egy kényszerű kontextusváltozás miatt belekószoltunk a kontextualizáció feladatába. A kérdés az, hogy akarunk-e visszatérni a „normális” kerékvágásba, bármit is jelentsen a normális kifejezés, vagy felismerjük a kontextualitás fontosságát a járványügyi helyzettől függetlenül is. Ha ezt az utóbbi utat választjuk, akkor nagy önvizsgálatra van szükség, hogy egyházunk egész létét eh-

³¹ GOHEEN: i. m., 281.; Lásd még BOSCH: i. m., 417.

³² BOSCH: i. m., 391.; (A betoldott megjegyzés tőlem.)

hez a feladathoz mérjük. Meg kell vizsgálnunk, hogy az egyház szervezetének, lelkész-képzésének és a gyülekezeti tagok szerepvállalásának miben kell megváltozni ahhoz, hogy azok még inkább elősegítsék ezt a folyamatot. Ezeknek a kérdéseknek tárgyalása meghaladja ennek a tanulmánynak a kereteit, de egy pár gondolatot szeretnék mégis az olvasók elé helyezni.

Véleményem szerint ha komolyan akarjuk venni a kontextualizáció feladatát, akkor úgy kell egyházszerületünket átformálni, és olyan döntéseket kell hozni, amelyek figyelembe veszik a helyi kontextusok sajátosságait. Miközben egyértelmű, hogy az egyház egysége egy bibliai elv, a kontextualizáció feladata arra figyelmeztet minket, hogy óvakodjunk az egységesítésnek vagy uniformitásnak olyan kötelező gyakorlatától, amely elveszi vagy megnehezíti a helyi gyülekezetek szabadságát abban, hogy saját közösségükben releváns és hiteles módon éljék meg küldetésüket.³³

Másodsor, ennek az időszaknak nem az lesz a nagy felismerése, hogy az egyház élhet online, hanem az, hogy eddig talán nem használtuk ki eléggé az online tér adta lehetőségeket. Ezek egyike az egyházon belüli gyors kommunikáció akkor is, amikor fizikailag nem egy helyen vagyunk. Soha ezelőtt nem volt rá lehetőség, hogy lelkészek, teológusok és egyháztagok napi szinten és ilyen széles körben csatlakozhassanak be ezeknek a teológiai és gyakorlati kérdéseknek a közös megtárgyalásába, akár a saját otthonukból. A kérdés, hogy miként lehet ezeket a megkezdett beszélgetéseket olyan formába önteni, hogy annak valós, kézzelfogható eredménye legyen az egyház életére nézve, és ne vesszenek el az internet végtelen világában.

A lelkész-képzés esetében nagyobb figyelmet kell fordítani azon képességek elsajátítására, amelyek a hiteles kontextualizáláshoz szükségesek. Az egyház vezetősége által kiadott közlemények többször is kiemelik a lelkészek „leleményességét” az elmúlt hónapok során végzett szolgálatukban.³⁴ Jó volna, ha már a lelkész-képzés során nagyobb hangsúly lenne a kreativitás, önálló gondolkozás, a jövőre való készülés, a kommunikációs képességek és a sajátos kontextusunk kritikai megismerésének fejlesztésén. Az egyre gyorsabban változó világunkban ezek a képességek elengedhetetlenek a jövő lelkészei számára.

Végül az egész egyház számára fontos, hogy saját küldetésünkben újra és újra megerősödjünk, és felismerjük helyünket Isten tervében. Ez elsősorban az Istennel

³³ Az egységesítés és a kontextualitás feszültségét Lovas András református lelkész is megjegyzi tanulmányában, amelyben a misszió, a liturgia és kontextualizáció kapcsolatáról ír. LOVAS ANDRÁS: Missziói liturgia, *gyakorlatiteologia.hu*, 2013. 07. 26. URL: http://regi.reformatus.hu/data/siteattachments/2/2013/7/26/misszioi_liturgia.pdf Utolsó letöltés: 2020. 05. 13. (Nyomtatásban megjelent ugyanezzel a címmel: *Confessio*, 36. évfolyam, 2012/3, 38–44.); David Bosch ugyancsak hangsúlyozza, hogy egyensúlyban kell tartani az egység és a helyi sokszínűség elvét – BOSCH: i. m., 418.

³⁴ „A Szentlélek áldását érezzük abban, hogy gyülekezeteink és lelkipásztoraink leleményesen és kitarótan végezték az evangélium üzenetének hirdetését és a közösségépítés szolgálatát infokommunikációs eszközök felhasználásával is.” – olvashatjuk a *Vigyázzunk egymásra továbbra is!* című közleményben.; Egy másik, a kórházlelkészek szolgálatáról írt cikk is kiemeli a kreativitás szükségességét, lásd GÁL JUDIT: Leleményes szeretettel, Kórházlelkészek a járvány idején, *reformatus.hu*, 2020. 05. 11. URL: <https://reformatus.hu/kuldetesunk/hirek/lelemeny-szeretettel/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

való kapcsolatunkban, az istentiszteleti és a gyülekezeti közösség teljességében történhet meg. Továbbá segíthetnek ebben a Missziói Iroda, az egyházkerületek és a teológiai által szervezett kezdeményezések és képzések is, amelyek ugyancsak ezt a küldetésünkben való folyamatos megújulást akarják segíteni. Ennek legfrissebb példája a nemrég elindult *Tanúim lesztek!* képzés, amelynek célja pont a missziói gondolkodás elterjesztése és az, hogy „tudatosan legyünk jelen a világban az evangéliummal”.³⁵ Ha ez a küldetésistiztázási folyamat nem történik meg, minden kontextualizációs próbálkozásunk csak formák és módszerek felszínes cserélgetéséhez fog vezetni.

A többször is idézett Leslie Newbigin akkor fedezte fel, hogy saját közegében milyen nagy szükség van a kritikai kontextualizációra, amikor több évtizedes szolgálata után visszatért Indiából Angliába.³⁶ A „normalitás” ideiglenes elhagyása talán ránk is lehet ilyen józanító hatással, ha folytatjuk azt, ami megkezdődött: küldetésünk keresését, a folyamatos teológiai diskurzust, az egyház egészében rejlő potenciák felfedezését, saját környezetünk mélyebb megismerését és a mindenkori Istenre-figyelést.

ABSTRACT

Forced Contextualization, Theological Lessons from the 2020 Coronavirus Epidemic

In the beginning of the year 2020 churches in Hungary had to go through a period of forced adaptation in the wake of the COVID-19 pandemic and the government restrictions that followed it. Through this time congregations, pastors, theologians, and church leaders worked together to respond to this crisis and keep the church going in the midst of changed circumstances. For most congregations “going online” was the one common answer. My paper examines the processes and conversations that took place among pastors and members of the Hungarian Reformed Church during the first few months of the epidemic. By reflecting on this specific situation, I would like to highlight the importance of contextualization and describe some of its most important features. I believe the common experiences during this time of adaptation have many lessons for the future of the churches in Hungary. I conclude that the practice of wide theological discussion, a critical understanding of our context and creativity in our ministry should continue to be an integral part of the life of the churches going forward.

³⁵ JAKUS Ágnes: *Tanúim lesztek!*, *parokia.hu*, 2019. 01. 23. URL: <https://www.parokia.hu/v/tanuim-lesztek-interju> Utolsó letöltés: 2020. 05.13.; A képzésről itt olvashatunk egy beszámolót – FEKE György: *Krisztus tánca vagyunk*, *reformatus.hu*, 2020. 03. 03. URL: <https://reformatus.hu/kuldetesunk/hirek/krisztus-tanca-vagyunk/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.

³⁶ NEWBIGIN, Leslie: *Unfinished Agenda, An Updated Biography*, Eugene, OR, Wipf and Stock, 2009, 235–236.

Úrvacsora

(Baca, Erdélyi Református Egyházkerület, Dési Református Egyházmegye. Fotó: Kondor Enikő)

VITA

TÁVISTENTISZTELET

Úrasztala

(Kálnok, Erdélyi Református Egyházkerület, Sepsi Egyházmegye. Fotó: Szigyártó András)